Број 229. У Новом Саду, у петак 19. октобра (1. новембра) 1912 Година XLVII.

»Застава« излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 3 круне; на четврт године 9 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 К 50 п. за четврт године 10 К 50 пот. — за Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Ванредним бројевима од петка цена је: На пола године 2 кр., на целу годину 4 кр. За стране земље годишње 6 круна 50 потура.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

(Јутарњи лист)

ИЗДАЊЕ „РАДА" ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 потура од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Јована Т Чавића — Администрација »Заставе« налази се у кући, где је Милетићева штампарија у Лауша Кошута (главној) улици број 20.

Дописи шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрација »Заставе«.

Рукописе не враћамо.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот

Чек-конто 12008.

Приштина и Гилане.*

Гилане, 14. октобра.

Трећа српска армија осваја Косово у лету. И освојила га је. Освојила од Митровице до Феризовића и у великој борби освојила Качаник, узела турске брзометне топове (15), оштетила противнике знатно и продире кроз качанички кланац.

Док сам се бавио у Приштини састајао сам се са доста српских грађана. У одбору где су се саветовали, а и иначе. Међутим сам чуо од војника, који су први улазили у Приштину, како су их најодушевљеније поздрављале жене. Природно је што сам зажелео да уђем у једну, две српске куће, изјавио некима ту своју жељу и удесио за сутра.

Кад сутра стиже ујутру наредба: Штаб креће даље. На брзу руку одох у најближу српску кућу. Пуна авлија деце. Домаћица изађе преда ме: Добро дошли! Здраво! Како сте? То је тамо уобичајен поздрав. Казах ко сам и шта ћу. Одведе ме у горњу собу. Кад и та соба пуна деце. Нису сва деца њихова. То је кућа три брата Ванчева и имају свега осморо деце. Деца, која су била у авлији — може бити десетак — беху арнаутска. Домаћица, мати троје браће, рече ми: Њихови старији послаше нам ону децу и вргоше нам их на душу. Кажемо им: Неће наша војска на децу; неће ни на људе, ако су мирни, али они не мичу ту децу с нас. А ми шта да радимо, примисмо их. — Ето такав је Србин. Ја сам од оно доба говорио са много жена и људи, испитивао им обичаје и разне прилике, које се не тичу Арнаута. Али не може да буде говора ни 5 минути, а да не чујете: То је било онда, када ми Турци убише оца, или брата или учинише какво страшно зло. Цео живот тога напаћеног народа везан је и испреплетан је са крвним и отимачким зверствима Арнаута. И опет српска жена прима милостиво у своју кућу арнаутску децу. А то није учинила само ова српска кућа, него скоро све.

У згради, у којој се спрема штаб за полазак пуно је света. Једна жена разбира: коме да се жали, што су јој Арнаути пре 3 године отели имање. Тамо је дошао поп из села Ливађа близу Грачанице. Арнаути су се предали, али им народ не верује. Вазда причају: Освануђемо у Врањи, а омркнути у Београду. Ишла су српска деца из Грачанице у Овајлију, најопасније арнаутско место, а арнаутска деца им кажу: Неће ово дуго трајати. Наши ће поклати не само ваше татке, него ће и вас пећи на ражњу.

Питам како је очувана Грачаница, а они вели добро. У последње време нису Арнаути дирали ни цркву ни народ. Плашили су се, да ће доћи српска војска и љуто се осветити на њиховој деци.

У само Грачаници има 70 домова, 14 арнаутских, друго српских. Земљиште је пашино. Има читавих српских села где тек два три дома имају своје земље. Тако је и у Грачаници: дају осмо цару, а четврто аги. Од свиње, овце, козе плаћа сељак 6 гроша, а осим тога кад прода плати десет од сто — „ђумрук". Обично Арнаути не дају никоме ништа, само раја.

Кад човек слуша шта све говоре сведоци из околине и шта говоре поједини угледни људи из српских општина, њему се стеже грло и не би му било ни најмање жао да сместа умре, само кад је дочекао дан ослобођења тих највећих мученика у Европи.

Велика ноћ.

Гилане, 14. октобра.

Ноћу између 12. и 13. о. м. гледао сам призоре, који ми јасније но ишта засведочише, колико је народ у Србији готов да победи или да умре.

На Косову је црница. Та се земља лепи као банатска. Некоји турски писци држе, да је та косовска земља много помогла српској погибији на Кососову. Срби су имали тешке оклопнике на коњима; ноћу уочи битке Косовске падала је киша, и расквасила је земљу, по којој српска тешка коњица није могла напред, а лака турска коњица могла је још како тако да се креће. Ово није проверено, али данас разумем, да је и то могло бити. Замислите по тој расквашеној земљи некалдрмисан пут. Местимице, где има калдрме, та је калдрма толико рђава да се преврнула, те је големо камење дошло горе, а земља доле. И онда долази пут преко теснаца, који су разриле набујале реке. Тај су пут испровељивале топовске колоне и муниција. Преко тог немогућег пута требао је да пређе штаб и комора. Комора на коњима, воловима, што је вукла храну и џебану. Од Приштине до Гилана је 40 километара. Кроз тај пут вукло се стотину и стотину тешко натоварених кола. На томе путу затекла нас је ноћ и то киповита ноћ. На неким местима је друм тако узан, да је немогуће поред кола пројахати. А кроз ноћ хори се само: Напред! И људи и марва дахће и стреса се. Где кола треба да пређу стрмен, управо јаругу од два и више метара, подупиру војници. Где треба да се пролази узаним кланцем, и ако се скрене само прст ширине, оде све у провалу, тамо воде коње и волове и управљају кола одастраг. — Тако иду напред коморске колоне једна за другом. Кад-кад се чује кроз ону буку крик: једна се кола сурвала у провалу. Официр даде наредбу, да два човека сиђу доле и буду на помоћи. Па се и опет зачује команда: Напред! И опет на опасним местима вуку и подупиру кола, и опет строваљују поједина кола у стрмен, али се увек и увек чује: Напред! Није то команда, која јури по страховитом, немогућем, путу напред. То је нешто више од команде. То је одушевљење за ствар. Мора се победити. Мора се учинити све, ма и немогуће. Мора се напред, јер ова комора носи храну и муницију браћи својој и синовима својим, носи им живот. Коморџије нису најамници, него народни војници. У њих је исто одушевљење, као у оних на бојишту. То је она иста мисао, да се гине. Ја сам гледао више пута љуту борбу на бојишту и гледао друге муке, али ме никад није јунаштво толико занело, као јунаштво ове српске коморе. Војска, која има такву комору, мора победити. И кад стигосмо у Гилане и добисмо глас о новим успесима војске на све стране, мени би јасно, да то није могло друкчије бити..

Кад свану зора, виде се у потоку ар-

* Народ овде не каже Гиљане него Гилане.

ПОДЛИСТАК.

КРУНИСАЊЕ ЦАРА ДУШАНА.

Када је цару Душану пошло за руком да освоји Маћедонију од Грка и да је присаједини српској држави, преместио је своју престоницу из Сврчина код Приштине у Скопље.

Тиме је испуњена давнашња жеља Српства на Балкану, које је тежило своме уједињењу, али су му сметали Грци и Бугари. После пораза на Велбужду Бугари су били немоћни и признавали су врховну власт српскога цара, а та се власт вршила из Скопља са пуним успехом, јер је Скопље на Вардару кључ Балкана.

У то доба тресло се грчко царство из темеља. За престо су се отимали Кантакузен и цар Јован. Кантакузен је позвао у помоћ и Турке, које је Душан сузбио. Онда је Душан одлучио, да оствари своју давнашњу намеру: православно царство на Балкану под вођством српскога народа. Грци су били немоћни да спрече опасност, која је претила балканским народима од Турака. Стога је Душан преузео вођство, а српска држава проширила се од Дунава до Јегејског и Јадранског Мора.

Чим је 1345. године заузео град Серез, прогласио се за благовјерног цара вјем Србљем и Грком, странам блгарским, и всему дису, Поморју, Фругији же и Араванитом. Да би своме царству подигао углед, решио је да се крунише у своме царствујушчем граду Скопљу. То му је било друго крунисање. Први пут се крунисао за краља, 8. септембра 1331. године, у Сврчину код Приштине, којем чину су присуствовали: архиепископ, епископи и игумани и сав сабор земље српске.

Пошто га је царском круном могао венчати само патријарх, подигао је српског архиепископа Јоаникија у достојанство патријарха, а првопрестолног епископа у Скопљу у чин архиепископа и митрополита. Лицем на Ускрс, 16. априла 1346. године, извршено је свечано крунисање. У Скопље се онда слегла сва српска, грчка и бугарска властела и властеличићи, српски, бугарски и грчки архиепископи и епископи из пространога му царства, игумани: студенички, милешевски, сопоћански, бањски, градачки, моравско-градачки, рашки, кончулски, модрички, тетовски, гостиварски, ораховички, нагорички, скопски и дечански, те сви игумани и старци светогорски. Бугарски епископи дошли су на челу са патријахом Симеоном, а од српских били су патријарх Јоаникије, архиепископ охридски Никола, скопски Јован и епископи: зетски, рашки, хумски, хвостански, топлички, будимљански, дабарски, моравички, призренски, дебарски, липљански, браничевски и мачвански.

Оног сјаја Скопље није никада видело ни пре ни после тога. Искупљеном сабору рекао је цар Душан:

— Многи су позавидели мирноме и часноме животу српске државе. Седам царева дигоше се 19. јунија 1338. године на нас: цар грчки Михаил и брат му Белаур и Александар цар бугарски и Басараба Иванка, тест цара Александра, господар Јаша и многи њихови савезници, те поведоше против нас и црне Татаре. Сви они ударише на нас, јер су хтели као нешто слатко да нас пождеру и нашу земљу разделе између себе, а нас да вргну у своје ропство.

Али Божја је милост друкчије одредила. Наши противници подигоше војску од двеста хиљада и дођоше до Велбужда и починише велика зла оној крајини. Кад смо то дочули, сакупили смо војску и уздајући се у Божју помоћ 27. јулија после подне ударисмо на њих и поразисмо их, и на удивљење свим околним царевима и господи мачем сам одрубио главу цару Михајлу. Али после тога је ђаво бацио семе раздора између мене и мога родитеља, кога су наши

наутска кола, која су дан раније бежала, виде се ствари њихове, које су вукли; виде се растуране турске лешине; сахраниће их сутра, јер данас немају кад: Мора се напред, морају се колико толико оправљати поломљени мостови, мора се напред.

А овде-онде на путу изађе по неки Србин, петстолетни мученик, који је једва дочекао овај велики дан и моли: Да се од Арнаутина узме моја жена и врати ми се. Отео ми је пре 3 године.

— Обрати се властима, свуда ће бити наше власти, које ће судити право. А сад: Напред!

*

Гилане.

Гилане, 14. октобра.

Гилане се предало без борбе. Гилане се предало и одржало реч. Јер су и у Феризовићу изашли Арнаути пред српску војску. изашао је пред њих хоџа њихов са хлебом и сољу, па кад се војска мало разузурила, нападоше је мучки пушкама. Но данас Феризовића нема више, он је у облацима, у форми дима, а мало врло мало Арнаута моћи ће да се похвали, да је из Феризовића. Пламен и мач казнише вероломнике из Феризовића.

Гилане стоји здраво, читаво. То је ретко лепо место међу брдима. На улазу је турска полугимназија. Даље дивна зграда, на којој пише: „Српска основна школа". Црква је без торња, не трпе га Турци, али да има торња, била би то скоро најдивнија црква у Српству. Зграде су лепе, богате. Српске куће окићене су српским заставама, девојке се изоблачиле у народном оделу, те провирују кроз капицике Неке имају чак дукате. Кроз улице врве музике, зурле и таламбаси, свирају Орао. Но шта је то? У неки мах чух јасно звуке Милетићеве песме. То је овде песма револуције, јер се у Србији пева место: Ми смо с тобом Светозаре Милетићу, Ми смо с тобом Петре Карађорђевићу.

Св. Петка је. Забрујаше до сада скривена звона, данас ће бити прва служба од ослобођења. У цркви је генерал Божа Јанковић и цео штаб. Народа је пуно Али каквог народа? Толико сретних, пресретних лица нисам досад видео и нећу никад видети ни у једној цркви.

Црква је необично висока. Има три кора. У доњем су жене, у средњем кор, на трећем су девојке. Доле су само мушки.

Служило је више свештеника. Онај, који је изговорио молепствије за краља Петра и наследника престола Александра прочитао је то са хартије, да се не забуни, јер је старац од 40 година научио да спомиње султане. Свештеник је поздравио косовске осветнике и генерала Јанковића као представника краљева. После су ишли грађани Срби и Арнаути, свештеници и учитељи да изјаве генералу радост што је наступило ново стање. Генерал им обећао напредак у сваком погледу и равноправност.

После службе одох у митрополију. (То је зграда у коју митрополит одседа.) Тамо сам нашао свештенике, учитеље и грађане. Искупљали се да оду генералу. Тамо сам дознао ово: Гилане има 505 српских кућа и 1.500 арнаутских. Има основну школу са 6 учитеља и једном учитељицом Има лепу књижницу. И има фонд цркве св. Николе. А тај фонд није друго, него управо српска задруга за помагање и штедњу. Друкчије није ишло, а сад ће моћи отворено. У кази има 9 српских школа.

Занимало ме да дознам узроке овом напретку. И јача свест и све друго је у материјалним приликама Гилан и околина бави се сађењем конопља. Лети раде то, а зими плету ужета. Плету их за целу Турску. Тако су могли да дижу школе, да сагграде онакву цркву, да стварају књижницу и друго.

А иначе су били гоњени као и други. Наш домаћин Тинка Катанић 18 година није смео да излази на своје имање, јер би га сигурно убили Арнаути, него је шиљао своју жену.

Једина је добра страна у Арнаута, што не ударају мучки на жену. Говорим са свештеником, тужи се, да су му Арнаути убили сина; говорим са учитељицом, а она се тужи, да су јој убили брата.

Било је крајње време да се наша браћа овде ослободе, па ма се то како мало допадало арнаутском пријатељу грофу Берхтолду.

Јаша Томић.

Рат на Балкану.

Са српско-турског бојишта.

Српске војске су потпуно разбиле турску војску, која се под заповедништвом Зеки паше борила у Старој Србији и Македонији. Разбијене турске чете узмичу без реда и без јединствене основе. Чете из Тетова беже према Битољу, из Штипа према Струмици, а из Велеса беже Турци вардарском долином према Демир капији.

Једно крило прве српске војске, као што смо већ јавили, заузело је Тетово. Војска генерала Степановића по заузећу Велеса сјединила се са војском престолонаследника Александра. Сада заједно гоне турску војску према југу. Где ће поново стићи Турке, још се не зна. Очекују се веће батке код Демир-капије, или јужније код Дорјана. Затим код Прилипа, али ту тешко да ће моћи Турци дати јача отпора, него можда тек код Битоља. И најзад, свакако да ће доћи до веће битке код Сереса.

По неким гласовима српска војска што продире према југу намерава, да заједно са Грцима удари на Солун.

Војска генерала Живковићева, удружена са црногорском војском под генералом Вукотићем, удара на Пећ, Ђаковицу и Призрен. О наступању те војске нема још извештаја, али су неки листови добили извештаја, да је српска војска већ заузела Призрен. Са званичне стране тај глас још није потврђен, а ни оповргнут. Ако је тај глас истинит, онда како још нема извештаја, да је војска генерала Живковића продрла донде, биће да је Призрен заузела војска генерала Јанковића.

Војска генерала Живковића по заузећу споменутих градова у Старој Србији, свакако ће поћи према Скадру, одакле ће заједно са црногорском војском престолонаследника Данила и бригадира Мартиновића поћи на југ, да освоји Леш (Алесијо), Сан Ђовани, Кроју и Драч, те да тако заузме будућу српску обалу на Јадранском Мору.

Са црногорско-турског бојишта.

Црногорска војска под Скадром заузела је утврђење *Брдицу*, која је веома важна позиција за везу између Скадра и Леша (Алесио). Турци се слабо бранили, њихови топови нису могли да учине никаква квара црногорској војсци. Доцније су Турци пуцали на црногорску пешадију на Широкој Гори, али безуспешно. После тога развио се двобој између топништва; црногорско топништво постигло је сјајне успехе.

Јуче нам је стигао брзојав, који казује, да су црногорска топовска ђулад запалила Скадар, те су у пламену врло многе зграде. У том очајном положају Турци су учинили напад, али су сузбијени. Пад Скадра очекује се сваког часа.

Источно од Скадра, у близини Барданјолта, био је бој између црногорских чета и такозваних „белих Турака", Срба потурчењака После знатних губитака Турци су истакли беле заставе, а када им се Црногорци приближили на 30 корачаји, опалили су на њих плотун. Ту је погинуло око 40 Црногораца, а врло многи су рањени. Црногорци су тада силно навалили на Турке и побили их све до једнога Чим је краљ Никола о томе дознао, послао је на бојиште главног лечника Матановића на засебном броду са више других лечника и многим болничарским прибором.

Са Цетиња јављају, да из Америке стиже преко три хиљаде Црногораца, који хитају на бојно поље. Долазе и многи часници Црногорци из туђине.

Са бугарско-турског бојишта.

Бугарска је војска извојевала сјајну победу над Турцима код *Лиле-Бургаса*. Турска је војска приморана на одступање. Појединости те велике битке нису још познате, али се зна, да су се Турци повукли чак до *Муратлија*, који лежи на средини између Лиле-Бургаса и Чорлу-а. Турци прикупљају код Чорлуа сву своју војску, што је још имају и ту ће свакако да се подели одлучан међан између бугарске и турске источне војске. Чорлу је још последња турска одбрана Цариграда.

Турска војска у *Једренима* опкољена је са свију страна. Турци су из Једрена чинили више испада у разним правцима, али су их Бугари свагда сузбили.

*

Талијанац Лујиги Барзини описује у листу „Коријере дела Сера" битку код *Лозенграда* (Киркилисе). Битка је та трајала три дана и две ноћи без престанка. Бугара је ту било четири дивизије под заповедништвом генерала Димитријевића. Сваки бугарски војник имао је уза себе хране за више дана и велику количину муниције. Због непроходних путева од Бугарске до Лозенграда није се могао послати за том војском трен. Бугари су ту дакле морали или победити или вратити се натраг Кад је почео бој, Бугари су живели од воде и двопека. Војници су између себе говорили: „Наћи ћемо боље хране у Лозенграду". Долазио је јуриш за јуришем. Када се Турци повлачили на једну тачку, навала се концентрисала на другој. Силна ватра великих турских топова није могла да отера Бугаре са заузетих позиција. Јуриши на бајонете збивали се нарочито ноћу. Бугари су боси, без топота, привлачили се ноћу под градске зидове, ту се обували и онда наваљивали на утврђења. Наваљивали су на градске зидине онако, како се то чинило у старим ратовима. На зидине пењали се на мердевинама. Служили се понајвише ручним бомбама. Турски топови остављали су читаве бразде у људским масама али су бразде одмах попуњаване и продирање се даље продуживало. Турска утврђења нису имали рефлекторе, те је то добро било дошло нападачима.

Велики одреди бугарске коњице били су на југу, те су спречавали било какво изненађење, које би могло доћи са југа од Ергене. Једна турска дивизија настојала је да пође из Једрена у помоћ Лозенграду. Она се кренула после подне,

---

противници наговорили против мога живота, и као што су браћа продала прекраснога Јосифа да не постане наследник земљи оца својега, тако хтедоше и са мном да учине. Али Божја милост омела је моје противнике и ја постадох господар не само нашега отачаства, него и цар многим народима. Господ Бог подиже ме од краљевства на православно царство и даде ми, као и великоме Константину цару земље и све крајеве и поморја и градове царства грчкога.

Православно царство је у нашим рукама. Ми смо позвани да обезбедимо мирен живот и срећу свима народима, којима прети из Азије велика опасност. Само јако царство свих православних народа, удружених под нашим скиптром, моћи ће да сузбије сваку навалу. Ми смо примили на себе то тешко бреме, јер је тако била воља Божја, и позивамо свету цркву, да нас венча Богом дарованим царским венцем на славу и срећу свих православних народа, који су под нашим скиптром. Све се ово збива не по мојој заповести и неком силом, него по Божјој вољи и благословом Свете Тројице, којој буди слава и хвала на векове векова. Амин!

У цркви Светога Спаса обављено је затим крунисање цара Душана благословом руку патријарха Јоаникија и свих архијереја сабора српскога, као и благословом патријарха бугарскога Симеона и свих архијереја сабора бугарскога, и молитвама и благословом всечесногa лика Свете Горе Атона, прота и свих игумана и свих стараца сабора светогорскога, као и архијереја грчких.

*

Али после 9 година смрт отрже Душана са чела српске државе у тренутку, кад је хтео да зада последњи ударац трулој Византији, а српска се држава убрзо затим распаде. На Косову је срушена, али ових се дана подигла и опет. У Скопље ће ступити српски краљ Петар, да обнови стару славу Душанову.

да ноћу изненади Бугаре при опсади. Али спазио је један бугарски крилатић Одмах се одвојила једна бугарска дивизија и заузела је позиције код Јенице-Која на реци Таке Дере. Турска дивизија пала је у заседу и делом је уништена, а делом распрштана на све стране. Оставила је све своје батерије. Топови су били нови, сјајни, тек што су донешени из творница. Бугари су узели турске топове и вратили се, да из њих бију турска утврђења Лозенграда.

Турака је у Лозенграду било око 40 хиљада људи. Та силна војска није ни покушавала да се пробије кроз Бугаре. Тек на неколико сати пре коначне предаје изишле су из града два пука курдске коњице и јурнуле су, да пробију пут турској пешадији. Али их је један пук бугарске коњице дохватио с бока. Курди се вратили и јурнули на бугарску коњицу Дошло је до сјајног коњичког сукоба, до неразмрсивог, бучног, неизмерног, крвавог заплета људи и коња. Курди извукоше краћи крај. Распршени, побегоше према граду, док је бугарска коњица, спазивши да један пешачки турски пук маршира према Амбуни, навалила на тај пук и уништила га.

Какав је био коначан јуриш, тешко је описати. Огромна мешавина људи стигла је до кућа камо су јата Турака побегла у силном страху. Тада је почела предаја. Турски војници бацали су пушке и дизали руке у вис.

Са грчко-турског бојишта.

Из Кожана јавио је генерал Нидес, да је грчка војска, како смо већ јавили и ми, заузела Бер (Караферију), без јачег отпора турског. Муслиманске породице остале су у вароши. Њихови прваци изишли су пред главног заповедника грчкој војсци престолонаследника Константина и изјавили су му своју покорност. Између Караферије и Битоља прекинута је железничка веза.

Чује се, да је једно крило грчке војске пошло да потискује Турке према Солуну, који је од Караферије удаљен само 60 километара, док ће друго одељење да наступа према Битољу.

Две грчке торпедњаче појавиле се пред *Каваном*, а после краћа задржавања отпловили су према Тасосу и Атосу.

Краљ Петар у Скопљу.

Српски краљ Петар стићи ће ових дана са својом пратњом у Скопље. Скопљанско становништво, без разлике вере и народности, приредиће српском краљу у старој српској престоници изванредно свечан дочек. Са краљем Петром долази у Скопље и више народних посланика. Извештаји о припремама за долазак краља Петра у Скопље нису нам још стигле. Међу српским официрима, војском и народом влада силно одушевљење. Стара престоница српских владара после пет стотина година поново ће угледати српског владара, и то не као госта него српски владар улази у опет српски град. — У Скопљу је већ успостављен редован саобраћај Све трговине су отворене, па и Турске. Турци се владају као други српски поданици. Враћају се и Арнаути, који предају све своје оружје. Знатан део српске војске отишао је према Прилипу и Гостивару.

Изјава енглеског министра.

Енглески министар *Черчил* држао је говор у Шефилду, у коме је изразио своју наду, да ће после свршеног рата на Балкану сви народи бити сложни у томе, да се не сме дозволити да узроци садањег рата још једном изазову рат. Све владе ће настојавати, да се задовоље праведни захтеви зараћених странака и да победиоци поберу плодове свога крварења. Рат је свом силом избио изненадно као експлозија. Ко би смео да тврди, с обзиром на манифестацију таке воље за рат, да сила никад није била лек или ко би могао искрено да каже, да ратне врлине не играју никакву животну улогу у животу здравих, за живот способних народа; или ко би био толико луд, да претпостави да би се антагонизам могао дуже утишавати глатким, површним распредањима политичара и дипломата! Велика Британија мора бити спремна за све случајеве. Она је стрпељива, обазрива и мирољубива, али то није доста. Ми морамо бити и јаки, самопоуздани и сложни.

Подела Турске.

У бечким и берлинским политичким круговима се поговара, да су све четири балканске савезне државе склопиле већ уговор о томе, како ће поделити између себе заузете турске земље. — То свакако стоји, Но ти дипломатски кругови знају и то. како ће се поделити те земље. Они говоре, да ће *Србија* узети луку Сан Ђовани ди Медуа, и јадранску обалу са Драчом до висине Охридског Језера, па онда ће се српска граница протезати дуж јужних обала Охридског Језера до Штипа, а одатле ће се успети до садање српске границе.

Црна Гора добиће западни део Новопазарског Санџака са Приепољем, те ће захватити берански крај и изићи на Скадар, који ће такође са својом околином припасти Црној Гори. Источни део Санџака допашће Србији.

Грчкоі би допала Албанија, па горе до српске границе О подели Албаније није још коначно решено, те у Бечу и Берлину рачунају да би западни део добила Аустроугарска.

Солун и Цариград са јаком околином били би засебне покрајине, којима би управљао гувернер, кога би именовале велике силе. — Сви остали делови Турске припали би *Бугарској*.

Да ли је баш тако, то ћемо тек да видимо.

Братски одзив.

Лечник земаљске болнице у Осеку др. Густав *Хакл* отпутовао је у Београд, да стави своје лечничке услуге српској војсци. Из осека су отпутовали у Србију и лечници Србин др. *Врањешевић* и Хрват др. *Гојтан* — Московско варошко представништво закључило је да по једну болницу пошаље у Србију, Бугарску, Црну Гору и Грчку. Из Москве је отпутовала на балканско бојиште једна добровољачка сотнија из Кавказа.

Добили су по носу.

Пре него што је у Бечу одлучено, да се промени држање у балканском питању, покушали су, да опипају биле: како дише Француска? Објавили су, да је париски „Тан“ донео вест, да Француска није обавезна помагати Русију у балканском питању. На то је сва бечка штампа грактнула: Ха, ето видите, Русија је осамљена! Онда је „Еко де Пари“ објавио, да ће Француска помагати Русију у свима питањима, дакле и у балканском питању. „Тан“ пак поводом дреке бечких листова доноси ово саопћење: Известан број немачких и аустријских листова говоре већ више дана о некаквом откровењу у „Тану“. Предмет тога откровења?... Објавити, да балканска питања нису обухваћена у француско-руском савезу. „Тан“ пориче, да је икад тако шта написао, нити нешто, што би томе било слично. У Бечу дакле знају на чему су!

Зашто је погинуо Иса Бољатинац.

Иса Бољетинац био је дошао са својих 15 хиљада Арнаута у табор ђенерала Живковића, да се бори против Турака. Кад га је Живковић позвао, да пође на Турке и да позове Арнауте, да се придруже Србима, он то није хтео, него је захтевао, да напред иде српска редовна војска. Из тога се изродила распра, у којој је Живковић приметио Исину дволичност. Бољетинац је потегао револвер, али Живковић га је преухитрио и убио га из свога револвера на месту. Исини Арнаути хтели су да се разбегну, али су их Срби поубијали.

Разно.

— Једно одељење француске убојне флоте стигло је пред турско острво Сиру, а једно одељење енглеске флоте пред острво Тенедге.

— Бугарски генерал Паприков стигао је јуче на Црнојевића Ријеку, а одатле отпутовао у главни стан црногорске војске, где ће га примити у аудијенцију краљ Никола. Генерал Паприков остаће у Црној Гори за све време ратовања, као заступник бугарске војске.

— У Котор је стигао кнез Гика, познати претендент арбанашког престола, те је отпутовао на Цетиње. Чује се, да кнез Гика намерава, да задобије арбанашке прваке за Црну Гору.

— У лондонским дипломатским круговима се говори, да индијска влада наваљује на енглеску владу, да за љубав Русији не води противтурску политику, нарочито да тражи, да остане на Балкану пређашње стање.

— Турска влада намерава да повиси царину на увоз са 15 постотака. Она би то учинила у облику повишења порезе са 4 постотка, за што, држи, да не мора тражити пристанак великих силе.

Исповест једног рањеника.

Један рањеник у болници, када је уз братске понуде од стране добрих Београђана, добијао и хвале због јуначког држања у рату, и кад му се то већ било досадило, рећи ће:

— Море људи, да је војска наша била храбра, то јесте. Али, да су победу код Куманова добили наши официри, и то јесте. Код нас, војника, у једно време, беше наступио час колебања. Командант нашега пука сјаха с коња, стаде пред војску и командова: „Господа официри, напред!“ И с њима образова први бојни ред. „Господо официри, напред на непријатеља!“ То му је била друга команда, и — последња. Официрски ланац летио је ка непријатељским утврђењима. За један минут, пало је преко двадесет официра, што мртвих, што рањених. Не знам како је другима било, али, мени је срце лупало да искочи. Свега ме обузе ватра од стида, пред мушком погибијом наших официра. На један пут, сва она маса од војника, као по команди, а без команде, јурну на непријатељски шанац. За један минут, помешасмо се с Турцима Било је ту крвничког гушања: свако се борио за свој живот. На један пут загрмише наши топови. У тај мах осетих страшан бол у глави, и онесвеснух. Кад сам се после освестио на превијалишту, рекоше ми да смо победили непријатеља, који разбивен бежи ка Скопљу, и да смо задобили грдан ратни плен. Али, да ме не уједе пас, заврши рањеник, волео бих да сам то видео, па да сам одмах умро!..

Рањеник о боју код Куманова.

Кад су једног од рањеника у Београду понудили ђаконијама рекао је: Био сам код Куманова. Али нека су Богом прости и животи свих мојих другова и старешина, што тамо изгинуше, као и ране свију нас. Јер зато, да није било ових жртава, клали би Турци не само нас, него и нашу децу и све вас. Овако, нека је Богом просто!

Поглед му је био мученички и једва говори јер је тешко рањен, чији су прости борци овако свесни свога позива и своје дужности!

За рањенике.

За скупљање прилога у новосадској Салајци најтоплије су се заузели Даница Томићева, учитељица, Лазар Љубојевић, учитељ и Стеван Дотлић, ратар. Они су скупили прилоге у новцу и роби неколико стотина круна. У другом крају Салајке скупљено је К 56 и 70 п., а приложили су: Кузман Гаврин Милаков 10 круна: по 5 круна: Живан Продановић-Бушин, Цвета Продановић-Бушин и Милица Продановић, по 3 круне Зака Влаховић и Рацко Миодраговић, по 2 круне: Лаза Малетић, Мита Мијучин Цапаров, Мита Косировић-Ђуђак, Стеван Свирчевић, Петар Ипић и Паја Босак Зубак; по 1 круну: Лаза Башић, Богдан Бајић, Милорад Петровић, Гавра Свирчевић, Милош Живанов Продановић, Живан Дотлић, Гавра Нешић, Душан Бранков, Мита Новић, Илија Антонић, Милан Антонић, Илија Плавшић Ђорђан; 50 пот. Ђока Сремчевић, 20 п. Андрија Павловић. Милан Грујић, ћурчија из Новога Сада приложио је К 10, Богдан Дејановић парох из Фердина К 10·20, Тоша Милорадов из Пироша 2 круне, Бранко Станивуков учитељ из Идвора 5 круна, Јеврем Мирковић из Шида 10 круна, Сава Веркић из Каћа 2 круне, Срби из Лединаца 91 круну и 20 потура, Амвросије Поповић из Граберја 10 круна, Петар Бајић трговац из Суботице 10 круна, Душан Гајиновић из Лединаца 6 круна, Стева Гајиновић из Лединаца 6 круна, Никола Паланчанин 20 круна. У Лалићу је скупљено 118 круна, а приложили су: Гавра Милин 20 круна; по 10 круна: Милана Стефановић, Стеван Стефановић, др. Ђ. Дунђерски и Владимир Ђурић; по 5 круна: Душан Кривокућин, Св. Милин, Гаја Кривокућин, Трива Милин, Радован Милин, Јосип Милин; 6 круна Рада Ж. Кривокућин; 4 круне Груја Грујин; по 3 круне: Жива Стојановић и Тоша Стојановић; по 2 круне: Тодор Лесковац, Трива Прерадов, Жарко Теодоровић; по 1 круну: Гавра

Недељков, Петар Ђаковић, Младен Лесковац Штуја, Катица Крнајац. Тоша Гргуров; 60 пот. Пера Кривокућин; 40 потура Мара Јосић; 30 потура Влада Кривокућин.

Српски учитељски збор у Новоме Саду у своју јучерашњој седници решио је да приложи за рањенике 525 круна.

На предлог Васе Муачевића решило је представништво града Осека, да за рањенике у Србији, Бугарској и Црној Гори приложи 3000 круна. Васа Муачевић приложио је 2000 круна, а прилози се купе.

У Београд су допутовала 22 чешка лекара На молбу аустроугарске колоније из Београда послаће аустријски Црвени Крст два лекара и више болничара. Чиновништво аустроугарског посланства и конзулата у Београду приложило је за рањенике 1000 динара, а толико исто и аустроугарско друштво за међусобно помагање и штедњу у Београду, које купи прилоге код својих чланова у Србији и Аустроугарској.

Тителска црквена општина послала је по 25 круна, Црвеном Крсту на Цетињу и у Београду. Честити Срби Елемирци скупили су већ 832 круне и послати у Београд и на Цетиње, а купе и даље. Српска црквена општина у Оросламошу одредила је 300 круна за рањенике у Србији и Црној Гори. По 20 круна приложили су Мирко Влајковић и Марија Влајковић рођ. Занковић из Рићице. Новац послат на Цетиње и у Београд.

Вести из места и са стране.

Скупа жртва

У Београду је сахрањен Владета Ковачевић, син Љубе Ковачевића бившег српског министра просвете. Он је погинуо у боју против Турака, а био је јединац, па се у дому Љубе Ковачевића утрнула свечарска свећа, а угасила се на бојном пољу за слободу своје браће. На гробу се с њиме опростио и отац му Покојни Владета био је у 30 години живота, а служио је као званичник у министарству спољних послова. Брижни отац хтео је да га заштити од ратне опасности — то му је био једини син, али покојни Владета рекао му је: „Не брините ви за мене, ја сам човек. А ни војна дужност није ми тако опасна!“ Био је наредник у митраљеском оделењу. И одлетео је на бојно поље, и пао је као јунак, вршећи своју дужност заборављајући на старе родитеље и миле сеје Слава му!

Евала Енглескињи!

Из Београда јављају, да супруга енглеског посланика сер Пецета, двори српске рањенике неуморно. Врена кћи гордог Албијона толико је ревносна, да српским рањеницима, сељацима, ноге пере. Пред овом дичном Енглескињом скини капу Србине и сећај је се са захвалношћу!

Први српски поштари у Скопљу.

За поштаре у Скопљу поставила је врховна команда Владимира Петковића, Јована Дравића и М. Ибровца, професоре београдских гимназија. Они су отпутовали у Скопље првим возом, којим је пренесен и потребан железнички материјал.

Неистините вести.

Београдска „Самоуправа“ јавља, да се нису обистиниле вести, које су пронесене о погибији Бранка Лазаревића књижевника и дра Веселина Чајкановића, професора у Београду.

Пожар у сирочадској кући.

У сирочадском дому у Сантантонију (Тексас, Америка) избио је пожар, којом приликом је изгорело пет калуђерица, које су спасавале децу из пожара. Изгорело је и двоје деце. Узрок пожару није познат.

Порука комесарчићима.

Пишу нам из Тителa: „Комесаријат бачке епархије никако да разреши црквену управу, ма да је ова захвалила и председник већ двапут позвао конзисторију, да нареди коме да се црквено имање преда. Неће нико од поштених људи да се прими управе, ма да Лоренц и поп-Емил тај дични витез часног крста и т. д преклињу понеке људе и тако ће, хтео не хтео, морати баш поп Емил узети на себе да управља, јер он је показао способности и воље да црквено сматра за „своје;“ ако за који дан не стигне расположење, стара управа мораће имање црквено у судски депозит предати, јер се не да од комесаријата и даље за нос вући“.

Време.

По извештају будимпештанске метеоролошке станице очекује се киша на многим местима, каније променљиво, хладно и ветровито време.

Кратке вести.

— Немања Дакић у Парага оставио је на пуњену пушку, коју је његов 10-годишњи синчић нашао и у игри опалио на свога друга, који је од задобивене ране после две недеље умро.

— Карло Речко у пићу претио је да убије жену и децу Док је жена изјурила на улицу да тражи помоћ, Речко је дотле смртно ранио двоје деце

— Шајкашке општине донеле су одлуку, да између себе поделе рит. У идућој жупанијској скупштини донеће се о томе одлука.

— Варош Прешов нема иметка, а има 5 милијона круна дуга. Касе су јој празне. Дакле је на прагу банкротство.

Брзојави „Застави“.

Стигли 31. октобра.

РАТ НА БАЛКАНУ.

Софија Битка између Лилебургаса и Сараја била је врло огорчена, али је турска војска под командом војног министра Назим-паше приморана да се повуче према Чорлу, оставивши на бојном пољу много мртвих и рањених.

Цариград. Турска војска у Визи добила је велика појачања, која су се искрцала у Мидији. Осим послатих трију дивизија послаће се нова појачања. (Ова је вест удешена да обмане Турке. Ур.)

Београд. „Правда“ јавља, *да ће краљ Петар сазвати народну скупштину у Скопље, у стару престоницу цара Душана, да закључи прикључење освојених земаља краљевини Србији.*

Промена у српској дипломацији.

Београд. За српског посланика у Бечу биће постављен Јован Јовановић, бивши министар спољних послова, а досадашњи посланик Симић биће умировљен.

Грчко продирање.

Атина. Грци заузели Превезу без отпора, острва Тасо, Имброс и Страти. *Грчка војска маршира према Солуну.*

Бугарско-турски рат.

Софија. Између Бунархисара и Лилебургаса Турци имали 150 хиљада војске. *Битка трајала три дана* Бугари јуришем освојили све утврђене позиције турске. Турци беже према Разби и Чорлу, а Бугари их гоне, *те запленили многе топове муницију и заставе и многе Турке заробили.* Бугарски губици према турскима мали. *Вароши Ајвали и Мараш изгореле. Турци поклали Хришћане. У околини Мелника Турци попалили сва села.*

Продирање српске и црногорске војске.

Београд. Црногорци заузели Пећ. Српска војска код Призрена. Овде се пронела вест, **да је Призрен и Прилип српска војска заузела.**

Београд. За улазак краља Петра у Скопље чине се велике припреме. Том приликом биће велика одликовања, а присуствоваће чланови скупштине, цела влада и угледни политичари. Очекују се важне изјаве, које дају Скопљу значај, што га је имало у доба Душаново.

Лажна вест.

Београд. Није истина, да је турска влада понудила Србији неке уступке, ако би иступила из балканског савеза, нити би Србија ту понуду примила, а није истина ни то, да је Турска од балканског савеза тражила услове мира.

Турска зверства.

Београд. Потврђују се вести, да турска војска у повлачењу свом коље Хришћане: Србе, Бугаре и Грке, мушкарце гура као војнике у прве редове боја, упрежу у кола да вуку терете. У неким спаљеним селима нађени старци привезани за дрвеће, а под њима је још тињала ватра, коју потпалише Турци. Арнаути у београдским болницама имали оружје и претили убијством, кад оздраве, па их мора да чува стража.

Посредовање великих сила.

Цариград. Посланици великих сила саветовали се у аустроугарском посланству, а руски и француски посланик говорили са турским министром спољних послова.

Лондон. Министар спољних послова Грај изјавио, да неће бити сметње за склапање мира, чим војничке операције буду довршене.

Атентат на Цувија (?)

Загреб. Синоћ се убио студент Стеван Планинчек пред банским двором. Опалио на себе 4 метка из револвера. Пренесен у болницу где је умр'о непреслушан. Поговара се, да је спремао атентат на Цувија.

Абдул Хамида носе у Ангору.

Цариград. Лађом ће бивши султан Абдул Хамид на обалу Череган а одатле у малу палату. Војску свако вече шиљу на стамболску станицу, да преваре светину, да не би сазнала за време, у које стиже Абдул Хамид и где ће се искрцати. Касније ће Абдула Хамида пренети у Ангору у Малој Азији. Синоћ стигао Абдул Хамид овамо(а за њим ће и у Азију сви Турци, јер је сада дошао земан да се врате. Ур.)

Одговорни уредник: Мита Клицин.

Част ми је п. н. грађанству до повољног знања ставити да се код мене могу добити

по повољној цени

НАЈБОЉИ УЖАРСКИ ПРОИЗВОДИ

као: **сваковрсних пајвана, штранки, улара, прађе за ткање, џакова и пољава које не прокисавају. Разног канапа за папуџије и сараче, покроваца за покривање коња и мантлова за кишу.**

Објављујући ово, молим пошт. потрошаче горенаведених ствари, да ме што обилније у мојој трговини посетити као и помоћи изволе. У исти мах уверавајући их, да ће код мене најбоље и најсолидније послужени бити. С поштовањем

МИЛАН ДАКИЋ — СЕГЕДИН

Tisza Lajos körut 32. — Csirke piacz.

1525 10—

Помодно мануфактурна трговина

Стојана Косанића у Руми

потрепује 2 солидна и добра помоћника

који у радњу ступити могу одмах.

1786. 1—3

Ново! **ФРАНЦУСКИ ЉУБИЧИЦЕ КРЕМ!** Ново

Само употребом Француске Љубичице Крема може се постићи лепо лице меко, чисто, бело као снег, за 2—3 дана добива се **најлепше лице** како младе **тако и старије.** Утамањује бубуљице, пеге и сву другу нечистоту, на лицу, потпуно нешкодљив може се и на дану употребљавати јер се одмах упије и не сија се и није нужно пудер употребљавати. — Једини произвођач **Милан Ивачковић** Лекарница код Св. Јована Велика Кикинда (Nagykikinda). Цена је 1 тегла 1 круна ко поручи 6 тегле шаљем франко. Препродавцима дајем рабат велики. Сем тога праве Леманове помаде по упутству самог др. Лемана, тегла 1 К

1334 8—8

ЕлектричнаШтампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.